

Visarend-perikelen in de Noordelijke Randmeren in voorjaar 2004

In 2002 werd in de Oostvaardersplassen het eerste geval van nestbouw door Visarenden in Nederland gedocumenteerd. Het zelfgebouwde nest in een wilg, waarin geen eieren werden gelegd, overleefde de storm van 27 oktober 2002 niet. In het vroege voorjaar van 2003 plaatste Staatsbosbeheer vier kunstnesten in de Oostvaardersplassen en twee in de IJsselmonding. In het laatstgenoemde gebied werden afgelopen voorjaar opmerkelijke waarnemingen verricht.



De Noordelijke Randmeren zijn aantrekkelijk voor Visarenden op trek. In het voorjaar worden pleisteraars waargenomen van half april tot en met eind mei. De laatste jaren zijn overzomeraars niet ongewoon. Zo werd in 2001 melding gemaakt van een 'verdacht' en baltsend paar. Afgelopen broedseizoen werden waarnemingen verricht die tot de nodige zoekacties hebben geleid bij medewerkers van Staatsbosbeheer en SOVON.

Waarnemingen vanaf eind mei 2004

Op 27 mei vliegt een Visarend met prooi vanuit Polder Oosterwolde richting Drontermeer. Later in de middag worden hier twee rondvliegende Visarenden gezien, beide adulte vogels, die na drie kwartier verdwijnen in noordelijke richting. Vermoedelijk een paartje: het mannetje kleiner en ranker en het vrouwtje met een veel bredere borstband. Op 8 juni wordt het paar op dezelfde plek teruggezien. De man is opmerkelijk hoog in de lucht aan het jagen en vliegt na een geslaagde duik richting één van de aanwezige eilanden. Hier zit in de top van een dode wilg een tweede Visarend, die als vrouw wordt gedetermineerd. De man vliegt met prooi rechtstreeks op de vrouw af, maar eventuele prooiovergave mislukt door toedoen van een territoriale Havik. De man vliegt daarna met prooi in noordwestelijke richting weg. Daarop wordt besloten de drie eilanden in het Drontermeer op 10 juni volledig uit te kammen. Gezien de ervaringen in de Oostvaardersplassen lijken de opstanden van (dode) wilg, zwarte els en populier ideaal als nestplaats. Afgezien van een drietal nesten van Haviken wordt er echter niets gevonden. De Visarenden zelf worden niet gezien.

Op 21 juni een serieuze vervolgwaaarneming, nu echter in de IJsselmonding, ongeveer 10 km noordelijker. Een adulte ruiende Visarend vliegt met prooi in rechte lijn naar het Roggebotzand en valt hier loodrecht naar beneden, het bos in. In deze boswachterij in Oostelijk Flevoland is, naast een kunstnest, heel wat geschikt ogend oud populierenbos aanwezig. Zou hier dan een nest zitten? Er

wordt besloten om de volgende middag te posten op de dijk tussen bos en Randmeren, precies in de lijn waarop de Visarend met prooi vloog. Immers, het voedsel wordt gewoonlijk na de vangst direct door het mannetje naar het nest gebracht, dus wellicht kan een voedselvlucht uitkomst bieden over de mogelijke broedlocatie. Helaas wordt er op die middag niets gezien, net als op de daaropvolgende dag. Vervolgens worden de meest geschikt lijkende vakken in het noordelijke Roggebotzand uitgekamd, in de hoop wat te horen. Bij benadering van het nest en bij contact tussen de partners worden namelijk fluitende en huilende schreeuwen ten gehore gebracht. De zoekacties leveren echter niets op.

Vervolgens wordt een Visarend waargenomen in het Drontermeer op 2 juli. De vogel, zittend met een vis in de top van een dode wilg, wordt langdurig gevolgd, maar de verwachte voedselvlucht vindt niet plaats: na een uur zit de vogel, etend van de vis, nog steeds in dezelfde wilg, zonder enige drang om weg te vliegen. Eenzelfde soort waarneming wordt gedaan op 8 juli in dezelfde boom. Op 22 juli vliegt tegen de avondschemering wederom een Visarend vanuit de IJsselmonding in rechte lijn naar de noordpunt van het Roggebotzand, om aldaar in te vallen. Dit deelgebied wordt tot de laatste week van juli afgestruind in de hoop het opvallende bedelen van de jongen te horen. Echter, zonder resultaat. In deze periode lijken de eerste trekkers het gebied te hebben bereikt, getuige drie adulte vogels in de IJsselmonding op 28 juli.

Conclusie

Het is niet aannemelijk dat Visarenden daadwerkelijk hebben gebroed in de Noordelijke Randmeren of aangrenzende boswachterijen. Hoewel we zo'n 35 dagen aan broedvogeltelwerk en/of zoekacties besteed hebben, ontbreken een aantal belangrijke waarnemingen. Ten eerste zijn geen vocale activiteiten waargenomen, zoals tijdens de balts van het mannetje, bij copulaties, benadering van de nestlocatie of in de jongenfase

gebruikelijk is. Bij de nestvondst in de Oostvaardersplassen bleek dat zeker vijf jaar daarvoor al een toename in vocale activiteit was geconstateerd. Ten tweede ontbreken frequente interacties tussen Visarenden die op paarvorming kunnen duiden, net als waarnemingen van vogels met takken. Tot slot heeft gericht zoekwerk op plekken met prooidragende en invallende vogels geen nest opgeleverd. De waarnemingen zijn echter meer dan de moeite van het volgen waard. Langlevende vogels als Visarenden 'nemen de tijd' om nieuwe broedgebieden te koloniseren, een ontwikkeling die zich op meerdere plaatsen in Nederland lijkt voor te doen. Wij blijven de ontwikkelingen in de Noordelijke Randmeren op de voet volgen!

Symen Deuzeman

Met dank aan Frank de Roder en Egbert van Wijhe (Staatsbosbeheer Directie Oost) voor de gezamenlijke speuracties naar Visarenden en aan Ruud Foppen.